

frågor för dagen

Red: E. Husmark och Y. Karlsson

15 omdanade län

Nuvarande 24 län bör 1 januari 1971 minskas till 15, i vilka alla storstäderna då skall ingå, föreslår länsindelningsutredningen. Förslaget kan vänta kraftig kritik både från bortrationaliserade eller styckade län och degraderade residensstäder. Bakom den nya indelningen ligger ett ökat behov av tillräckligt stora regioner för en ordentlig planering på olika områden.

Länsförvaltningsutredningen har samtidigt föreslagit ny organisation för länens ledning. Även här har målet varit en bättre samordning och planering. Detta blir huvuduppgiften för de nya länsstyrelserna, som också skall syssla med förvaltningsrättskipning och allmän ordning och säkerhet. Utredarna har försökt undkomma den nuvarande splittringen på området — ett problem har varit det tjugotal expertorgan och länsnämnder som dels utför vissa uppgifter under centrala ämbetsverk, dels har anknäpning till länsstyrelsen. Splittringen märks också inom socialvården och den allmänna hälsovården.

Alla beslut om viktigare översiktlig länsplanering samlas hos länsstyrelserna. En planeringsberedning skapas för samarbetet med de fristående länsmyndighe-

terna. Men de stora besluten skall fattas i en ny verksamhetsstyrelse, som skall leda av landshövdingen och i övrigt bestå av tio medborgarrepresentanter. Sex av dem väljes av landstinget och resten av regeringen.

Ett viktigt rättssäkerhetskrav skall tillgodoses genom att nämndemän deltar i länsstyrelsens beslut i rätts- och förvaltningsärenden. I första hand gäller det administrativa frihetsberövanden och liknande — där blir nämnd obligatorisk — men också vissa

andra beslut i barna- och hälsovårdsärenden samt körkortsmål. Vittnesed föreslås införd i vissa mål inför länsstyrelsen.

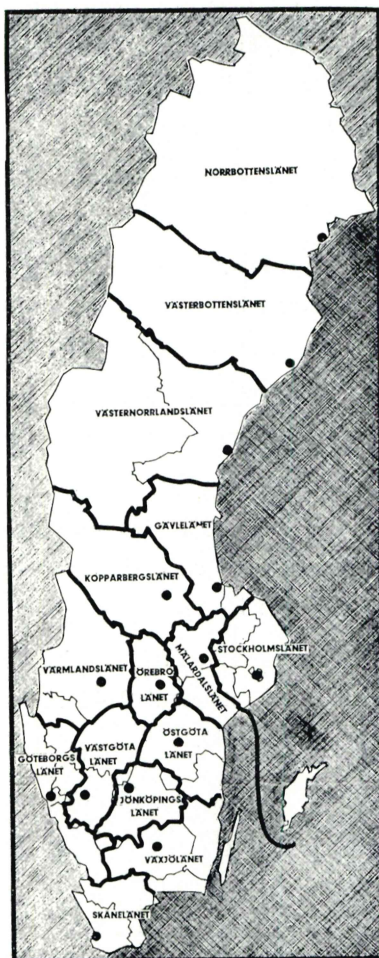
De nuvarande fristående länsorganen skall i vissa fall behålla sin självständiga ställning. Det gäller bl.a. organen för arbets-, bostads-, lantbruks-, skogsbruks-, skol- och vägfrågor. Också länsnykterhetsnämnden vill utredarna låta stå fri, medan länsarkitekten tillsammans med konsulentgruppen (i vilken barnavårdsombudet tas upp) tas in i länsstyrelsen. Också länsläkarorganisationen förs in där liksom länsveterinären.

En upprustning och inre omorganisation i länsstyrelserna föreslås. Den kostar uppåt 15 milj. kr per år i ökade utgifter. Länsstyrelsen skall enligt förslaget delas i planerings- och rättsavdelningar samt personal- och kameralbyrå och beredskaps- och länspolisbyråer.

Ny sjukhusram

För att kunna hålla kommunernas och landstingens höga ambitioner i fråga om sjukhusbyggen inom en ur statens synpunkt rimlig ram har regeringen beställt en plan för sjukhusbyggena 1968 och 1969 av medicinalstyrelsen. Styrelsen skall föreslå vilka projekt som bör komma igång först och företräde ges åt långtidssjukvården och psykiatriska kliniker. Dessutom måste styrelsen ta hänsyn till läkarutbildningens krav. Prioriteringen skall också gynna sjukhus som byggs billigt och sparar personal utan att sänka vårdkraven.

Ramen för igångsättning anges för nästa år till endast 100 milj. kr. Redan pågående sjukhusbyggen kostar då 750 miljoner, lika mycket som alla projekt kostar i år. För 1969 är totalramen över 900

De gamla 24 länen skall bli de 15 som kartan visar, länsindelningsutredningen får gehör hos statsmakterna.

miljoner, därav 350 miljoner för igångsättning.

Att överblicka tiden efter 1970 är omöjligt och dessutom tillkommer kanske då ett nytt problem — den nya länsindelningen. Naturligtvis kommer den att påverka sjukhusplaneringen genom den övergång till storlän som aviserats och som i ett fall — för Stockholms stad och län — snart blir verklighet.

Åtskilliga komplikationer kan befarias under den bittra dragkampen innan reformen genomförs. Risken för felsatningar i sjukhusbyggen — och omvänt risken för stagnation — ökar i län som uppslukas eller delas. Under dessa omständigheter måste en ofrånkomlig statlig dirigering vara nyttig men frågan är om inte landstingen slår av på ambitionerna. Att dessa varit större än statens har ju visat sig, senast när staten överlämnade en till stor del hårt sliten mentalsjukvårdsorganisation till landstingen och storstäderna.

Forskningsstöd

Nästan hälften av de 28 miljoner kronor Riksbankens jubileumsfond delade ut från starten 1965 till mitten av 1967 gick till samhällsforskning. Styrelsen har tagit fasta på förarbetenas formulering att fonden skall stödja forskning som ökar kunskapen om de verkningar som tekniska, ekonomiska och sociala förändringar framkallar i samhället och hos de enskilda människorna, alltså miljöfrågor i stort. Långsiktiga projekt, områden som missgynnats med bidrag från annat håll samt forskning som kräver snabba och kraftiga insatser ges också företräde.

Bland de stora projekt som fått stöd är forskning om urbaniseringsprocessen, kommunernas utveckling, välbefindets förändring

och Sverige under andra världskriget. Ett viktigt "miljöprojekt" som först i år kommit igång på allvar är docenterna Bengt Kihlmanns och Gösta Zetterbergs undersökningar om biociders cellfysiologiska och genetiska effekt på kulturer av växt- och human-celler. Även drogers och läkemedels verkningar skall undersökas. Professor Hans Burström leder en undersökning om vilka i Sverige odlingsbara växter som kan användas som råvara för proteinframställning. Proteinbristen är ju huvudorsaken till världens livsmedelskris.

En rad undersökningar som gäller anpassningsproblem, avvikande beteende och minoriteter har fått anslag. Anpassningen i arbetslivet studeras av flera grupper, zigenarnas anpassningsproblem undersöks liksom psykiskt utvecklingshämmande ungdomars yrkes- och samhällsanpassning. Anslag har också getts till forskning om sexualvanor och alkoholproblem samt en socialmedicinsk undersökning av venereaklientelet i Stockholm. Det stora projektet om Stockholmsungdomarnas framtidsutsikter har beviljats flera anslag.

En sammanställning av beviljade anslag ur fonden visar att 46,5 procent gick till samhällsvetenskap, 14 till naturvetenskap, 11,1 till medicin (13 anslag på totalt 3 128 000 kronor) och 10,4 till humaniora. I övrigt fördelar sig anslagen på en rad mindre grupper. Ämnesgränserna flyter i flera fall. Fonden har kunna bevilja över hälften av de 216 ansökningarna. Anslag till institutioner har i allmänhet avslagits.

Rekryt m/67

De senaste 20 åren har de värnpliktigas kondition vid inryckningen oavbrutet försämrats. Men de unga har samtidigt blivit fysiskt friskare och bättre utbildade. Arméöverläkaren Gustav Hesselblad har dock ansett att konditionskurvan måste vändas och slagit larm. Visserligen torde försämringen gälla även andra än nyinryckta men förhållandet är ändå oacceptabelt. Och jämsides med den fysiska försämringen tycks det finnas en psykisk. Åtskilliga av dem som frikallas eller får mindre krävande tjänst nedklassas på grund av psykiska störningar.

Ett försök att förbättra konditionen hos de nyinryckta görs med den kostnadsfria rökavvänningskur som alla inbjuds delta i. Man hoppas att omkring 6 000 skall delta i kuren, som inte bjuder på några undermedel men ger dem som vill sluta — för viljan måste finnas — både moraliskt och medicinskt stöd.

Billigare mediciner

Genom att varje sjukförsäkrad betalar 15 kronor mer per år i avgift kan kostnaderna för mediciner sänkas väsentligt för de grupper som är mest beroende av läkemedel. Socialminister Aspling föreslår i en proposition att kostnaderna för läkemedel på recept från 1 januari 1968 begränsas till högst 15 kr per köptillfälle. Karensbeloppet höjs från tre till fem kronor, men det skall gälla för alla medicinköp vid ett tillfälle i stället för på varje recept för sig. Vidare behålls ovanför karensbeloppet rabatten på 50 procent för kostnader upp till 25 kr. Kostnader därutöver skall staten betala. Listan på kostnadsfria läkemedel för långtidssjuka skall också utvidgas.

Förslaget kommer senare i denna del.

Sjukförsäkringsutredningen föreslog som bekant att karensbeloppet skulle slopas och rabatten höjas till 70 procent. Socialministern har gått ifrån detta förslag, som i obefogat hög grad gynnade dem som hade liten läkemedelsförbrukning. Reformen väntas nästa år kosta omkring 60 miljoner kronor. Förra året var kostnaderna för läkemedelsförmånerna 207 miljoner.

73 000 barnstugeplatser

En glädjande men sannolikt klart otillräcklig ökning av antalet platser i barnstugor — dvs daghem, lekskolor och fritidshem — redovisas i statistiken för förra året. 82 procent av de 1 891 institutionerna med totalt över 73 000 platser drivs av kommunerna, 14 procent av föreningar och bara en halv procent av industrier. Kommunernas andel växer stadigt. 200 av institutionerna fick inte någon form av statsbidrag. Detta ökade dock med ungefär 2,5 miljoner till 26 miljoner under 1966. Bidragen till att ordna barnstugor är 4 miljoner och till driften 19,3 miljoner.

Fortfarande är det stor skillnad mellan antalet platser på lekskolor och i daghem. De förra var 56 362 i mitten av 1966 (ökning på ett år med 4 248) och de senare 13 402 (ökning 1 478). Platserna på fritidshem — dvs för yngre skolbarn — ökade med 255 till 3 256.

Ökningen av daghemsplatserna förra året är nästan lika stor som den sammanlagda under de nio tidigare åren! Ökningen under tio år var bara 3 000. Lekskeleplatserna utbyggdes samtidigt med över 25 000.

Daghemsbrister

Mycket stora brister i planering, utrustning och personalutbildning avslöjas i en undersökning om trötthetssymtom hos barn på en rad barnstugor i Stor-Stockholm. Barnen var 2, 4 och 6 år gamla och undersökningen gjordes vid barnpsykologiska forskningsinstitutet vid lärarhögskolan i Stockholm. Ledare var laborator Stina Sandels. Håpnadsväckande olikheter i standarden avslöjades. Endast 15 procent av daghemmen hade möbler anpassade till barnens storlek i olika åldrar. Både inom- och utomhus var det ofta dåligt med lämplig lekmaterial.

Det visade sig också att förkylta barn var mycket vanliga och problemet är vad som kan göras mot infektionerna, som redan från början utgjort en broms på utbyggnaden av hemmen. Barnen var minst trötta vid den tid då de i allmänhet var ute. Stora lekplatser minskade också tröttheten. Blandade lekgrupper, vad åldern beträffar, gav mindre trötthetssymtom utomhus än homogena grupper.

Undersökningen utmynnar i krav på ökad forskning, bl. a. i en experimentbarnstuga. Vissa av forskargrupperna bör ha tvärvetenskaplig sammansättning. Stress vid början av daghemsvistelsen bör också utredas. Barnstugorna borde ha barnpsykologer, hävdas det, och daghemsföreståndarna måste fortbildas bättre.

Eftersläpning i ungdomsvården

Nära 90 procent av de 705 pojkar som förra året togs in på ungdomsvårdsskolorna för samhällsvård omhändertogs på grund av egendomsbrott. För hälften av dem gällde det bilstöld. För

flertalet av pojkarna fanns också andra anledningar till samhällsvård — var tredje hade visat tendenser till vagabondering och arbetsovilja, lika många missbrukade alkohol eller narkotika och nästan lika många hade gjort sig skyldiga till våldsbrott. Märkligt nog visar statistiken för de tre senaste åren att skolskolk som orsak till omhändertagandet minskat för pojkarna. Var fjärde eller femte uppvisade dock rubbningar i skolgången.

Procenten skolkande var högre bland de 198 flickor som togs in. Var tredje hade skolkat. Lika många omhändertogs delvis på grund av sexuell vanart — en orsak som endast anges för fyra procent av pojkarna. De senaste åren har dock omhändertagandena av denna orsak minskat — antingen det nu beror på en förbättring eller en liberalare syn på vad som är sexuell vanart.

Medan stölderna dominerar som orsak bland pojkarna leder vagabondering och arbetsovilja bland flickorna. Dessa uppvisar också högre andel alkohol- och narkotikamissbrukare. Där har också en ökning skett de senaste åren. Nära hälften av flickorna hade deltagit i egendomsbrott. För samtliga omhändertagna gäller att 2—3 skäl anges för barnavårdsnämndens ingripande.

Fortfarande släpar utbyggnaden av ungdomsvårdsskolorna efter. Vid förra årets slut var eftersläpningen 68 platser jämfört med den av regeringen fastställda planen. Det fanns 957 disponibla platser. Dock stod bara åtta ungdomar på väntelista för plats på skola. 903 elever togs in under året. 623 elever lämnade skolorna för vård utom dessa men 419 elever måste återtas en eller flera gånger, då de inte skötte sig.

Vårdtiden visade senaste året en kraftig ökning för dem som skrevs ut från skolorna. Deras genomsnittliga vårdtid var 741

dagar för dem som skrevs ut för att avtjäna straff och 750 dagar för övriga, jämfört med 704 respektive 682 dagar år 1965.

Utbildas att vårda

Skarp kritik har flera gånger riktats mot överförandet av vårdyrkesutbildningen till skolöverstyrelsen. Bland annat har det skett i samband med skandalerna i sjukgymnastutbildningen. Erfarenheterna därifrån visar hur lätt det blir kompetensvister med för undervisningen olyckliga konsekvenser, om det inte finns kvalificerad medicinsk sakkunskap i ledningen både centralt och lokalt. Det är inte rimligt att medicinalpersonal, med särskilda disciplinära föreskrifter, som i sin yrkesutövning underställts medicinalstyrelsen skall utbildas under överinseende av en myndighet som saknar medicinska insikter och bedömningsgrunder, skriver Sveriges läkarförbund i sitt utlåtande över 1962 års utrednings förslag om sjuksköterskornas vidareutbildning (SOU 1966:73). Läkarförbundet kräver därför att ett permanent samarbetsorgan inrättas mellan medicinalstyrelsen och skolöverstyrelsens vårdyrkesbyrå.

— Redan nu är det uppenbart, att SÖ:s grepp över sjuksköterskeutbildningen visat sig olyckligt och medfört organisatoriska svårigheter, vilka naturligtvis bottnar i otillräcklig kännedom om förhållandena och bristande hänsyn till verksamhetens egenart, skrev professor Gunnar Biörck till socialministern när han hos ecklesiastikministern begärde att få lämna styrelserna för Statens institut för högre sjuksköterskeutbildning samt Statens sjuksköterskeskola i Stockholm.

Avhoppet skedde som protest mot att sjuksköterskeutbildningen

alltmer avlägsnas från sambandet med den praktiska sjukvården. Det gäller särskilt den högre utbildningen, menade professor Biörck, som vädjade om ett ingripande från socialministern då det icke kan förmodas "att ecklesiastikdepartementet kommer att intressera sig för dessa problem".

Läkarförbundets uttalande om vidareutbildningen är också på en rad andra punkter mycket kritiskt mot utredningens förslag. Detta synes bygga på utredningens tidigare förslag om inträdeskraven till den förkortade grundutbildningen — men som bekant skar departementschefen ner dessa krav kraftigt. Läkarförbundet befarar därför att det kommer att krävas utbildningskompletteringar som organisationen inte kan bära. Liknande synpunkter framförs av Svensk sjuksköterskeförening (SSF), som på flera områden rekommenderar längre utbildningstid än utredningen.

En intressant punkt i SSF:s krav är önskemålet om en särskild vidareutbildning för långtidssjukvård. Kanske kan den kombineras med utbildning av ålderdomshemsföreståndare. Intresset måste väckas för långtidssjukvården med tanke på befolkningsutvecklingen samt det nödläge denna sjukvård befinner sig i, anser SSF. Samhället bör därför satsa på en utbildning, som av sjuksköterskorna uppfattas som minst lika värdefull som övriga utbildningslinjer.

Särskilt kritiska är remissinstanserna, speciellt läkarförbundet och gynekologförbundet, mot utredningens majoritets plan på att skära ner utbildningen för barnmorskorna till 42 veckor efter grundutbildningen. Tre experter har i ett särskilt yttrande förordat 51 veckors lästid och de får ett helhjärtat stöd från gynekologerna och läkarförbundet. Detta är ett minimikrav. En sänkning skulle äventyra förlossnings-

vårdens höga kvalitet och dessutom ställs redan nya krav på barnmorskorna i samband med utbyggd gynekologisk hälsokontroll.

På en punkt anser dock SSF att utredarna räknat för högt — det gäller utbildningskapaciteten för sjuksköterskorna. Utredarna har där önskat en årlig kapacitet på 3 800 så snart som möjligt. Men SSF och medicinalstyrelsen vill stanna vid tidigare beräknade 3 300 i väntan på säkrare prognoser. SSF pekar särskilt på omorganisationer och rationaliseringar inom hälso- och sjukvården, vilka i hög grad påverkar utbildningsbehovet. 2 700 föreslår utredningen skall tas in till vidareutbildning varje år. SSF anser att flertalet sjuksköterskor i aktiv tjänst bör ha vidareutbildning.

Manliga systrar får högre lön

Också på den typiskt kvinnliga arbetsmarknad som är sjuksköterskornas är de ännu ganska fåtaliga männen på väg att bli en "höglöne-grupp". Detta märkliga faktum kan utläsas av den lönestatistik som *Tidskrift för Sveriges sjuksköterskor* (8/1967) publicerat och som gäller för år 1965, då det fanns 104 manliga sjuksköterskor i föreningens register. Nu finns det över 200.

Männen, som i genomsnitt var yngre än sina kvinnliga kolleger, hade 1965 en genomsnittslöneklass på 15,2 mot 14,1 för kåren i dess helhet. Statens manliga sjuksköterskor hade 15,3, landstingens 14,1 och städernas 14,0 som genomsnittslönegrad. Löneskillnaden kan delvis förklaras av att över en tredjedel av de statsanställda arbetade med undervisning och administration.

Ljusning i sjukvården?

Generaldirektör Arthur Engel kunde i sin sista ämbetskommuniké innan han i somras lämnade medicinalstyrelsen rapportera om en ljusning i sjukvårdens personalläge. Det kärva arbetsmarknadsläget torde vara den viktigaste orsaken. Man kan alltså förmoda att en väntad konjunkturuppgång åter försämrar statistiken.

Ljusningen betyder dock inte att krissituationerna i sommarsjukvården försvunnit. Ett exempel: Södersjukhusets toppmoderna intensivvårdsavdelning måste stängas. Ett försök att genom publicitet skapa intresse för den slog slint.

Larm slogs också om barnmorskebristen. Ett sommartecken har ju länge varit att de mindre sjukhusen måste stänga sina BB-avdelningar, medan man kunnat hålla åtminstone några andra specialavdelningar öppna. Nu sjunker utbildningskapaciteten till 150 nya barnmorskor per år — behovet har beräknats till 200.

P-piller och blodpropp

Det är motiverat med restriktiv användning av p-piller hos kvinnor där anledning finns att misstänka ökad benägenhet för blodpropp, hävdar L. E. Böttiger, som i *Nordisk medicin* (8/VI 1967) redovisar *British Medical Journals* rapport (1967:1:355) om tre brittiska studier om sambandet mellan p-piller och olika svårighetsgrader av blodproppsmanifestationer. Alla tre studierna tyder på ett klart samband, men det finns därför ingen anledning att generellt varna för p-piller. I rapporten beräknas att risken för dödsfall i blodpropp på grund av p-piller skulle vara av storleksord-

ningen 3 fall på 100 000 förbrukare och år. Här nämns som jämförelse en trafikdödlighet på 6 per 100 000 och en mödradödlighet i fullgången graviditet på 12 per 100 000 i motsvarande åldrar i England.

Men, påpekar Böttiger, de olika preparaten har olika sammansättning och det finns stöd för tanken att de har olika effekt. Man bör alltså inte tala om p-piller utan försöka skilja på olika preparat.

Även i Sverige har som bekant antytts ett samband mellan p-piller och blodproppsrisker. Ask-Upmark har redovisat en utredning och över 100 fall har anmälts till nämnden för utredning av läkemedelsbiverkningar. Det blir tillfälle till en samlad genomgång av ämnet vid Svenska Läkaresällskapets riksstämma i Stockholm i slutet av året. Ett gemensamt möte gäller just p-piller.

Multilateral livsmedelshjälp

FN:s ekonomiska och sociala råd avslutade i Genève den 18 juli sin allmänna debatt om den ekonomiska och sociala situationen i världen. Det nordiska informationskontoret i Köpenhamn sammanfattar:

I fråga om *multilateral livsmedelshjälp* framhöll talarna att den enda långsiktiga lösningen på livsmedelsproblemet var att öka u-ländernas jordbruksproduktion. Dessutom nödvändigt att åstadkomma en nedgång i födelsetalen. Samordningen av livsmedelshjälp måste skötas av ett multilateralt organ.

FAO:s generaldirektör B. R. Sen framlade ett förslag att öka investeringarna i u-ländernas jordbruk. Det gick ut på att statliga bidrag skulle bekosta mellanskillnaden mellan de låga räntor som jordbruket kan bära och de högre rän-

tor som normalt krävs av privata utlånare. Enbart statliga lån förslår inte i rådande läge utan privat kapital måste till. De statliga anslagen skulle också kunna användas för att förlänga lånens amorteringstid till 20 år eller mer.

Under diskussionerna om ämnet *utveckling av de mänskliga resurserna* föreslogs en prioriteringsordning som främst tog sikte på områden där insatserna inte kunde uppskjutas och där minimala investeringar kunde ge stora resultat. Det krävdes bl.a. aktioner i stor skala för att undervisa landsbygdsbefolkningen.

I ämnet *ekonomisk och social utveckling* underströks kraftigt behovet av en världsomfattande utvecklingsstrategi. Detta skulle innefatta hur de resurser som krävs för att påskynda den ekonomiska utvecklingen i u-länderna skall överföras. Inget kan åstadkommas, hur välmående biståndet utifrån än är, med mindre att u-länderna själva genomför djupgående strukturella förändringar.

FN:s generalsekreterare kommer i princip till samma slutsatser i en första rapport till FN:s ekonomiska och sociala råd (behandlas av rådet vid sammanträdet i augusti).

I den politiskt artificiella debatt som förekommit om u-landshjälpen härhemma har man endast tagit ringa hänsyn till de reella problemen. Den för u-länderna så positiva opinionen får endast ett oklart mummel till svar från ansvariga i regering och myndigheter. Först med ett öppenhjärtigt tal av Gunnar Myrdal har några rejäla upplysningar framkommit. Våra entusiaster lever i en drömvärld — en värld för dårar, våra bilaterala åtgärder ynkliga och misslyckade. Sida bara en ny Parkinsonkoloss på väg. Endast bistånd genom FN-organen kan rekommenderas av Myrdal.

Tyvärr kan vi väl inte heller vara säkra på deras förmåga.

Invandringspolitiken

LO har gått till regeringen för att få en parlamentarisk utredning om de språkliga, etniska och konfessionella minoriteternas ställning, dvs. främst de nutida invandrarnas. Dessa bör, anser LO, själva vara sakkunniga i utredningen. Redan nu bör samarbetsnämnder skapas i kommunerna för att hjälpa invandrarna. Forskning om anpassningen ingår också i kraven.

Mest debatt har LO-aktionen vållat genom kravet på en klar målsättning för minoritetspolitiken. LO anser att minoriteternas strävan till kulturell egenart skall erkännas. Detta har tolkats så att LO underkänner den tidigare invandringspolitiken som syftar till assimilering. Och tolkningen av det ännu rätt oklara uttalandet från LO har medfört åtskillig kritik. Det kan inte, sägs det, vara lyckligt att invandrarna bildar en mängd små isolerade grupper i det svenska samhället, där det redan finns nog med anpassningsproblem. Det förefaller också som om dessa smågrupper skulle bilda en grogrund för konspirationer och till problemen i Sverige lägga bevarade och rent av förstörade motsättningar från ursprungslandet.

Det ligger dock närmare till hands att tolka LO-kraven så att man vill ge invandrarna och deras barn mera valfrihet än tidigare, att man vill underlätta för dem att bevara mer av sin särart och ge barnen möjligheter att i det svenska skolsystemet lära mer om sina föräldrars hemland och dess språk.

Svikna löften?

Det är inte ovanligt att invandrare kommer till Sverige med högst överdrivna föreställningar om det paradiset som väntar dem. Det egna

hem eller den moderna lägenhet de drömt om förvandlas i realiteten till en slumbostad, den höga lön de hoppats på är en svensk låglön och alla svenskar är inte så fördomsfritt inställda till utlännningar att anpassningen blir friktionsfri. Det ges också många bevis på att skumraskaffärerna på hyresmarknaden särskilt drabbar utlännningar, som dels inte förstår vilka möjligheter de har, dels hyser en kanske i hemlandet grundlagd skräck för polis och andra myndigheter.

Den ordnade kollektiva invandringen ger bättre möjligheter till anpassning. Men inte ens där är svårigheterna övervunna. Ett exempel är den assyriska folkspillrans olustiga matstrejk under försommaren i år. Orsaken angavs vara att invandrarna fått löften som inte infriats. Det var inte svenska myndigheter som gett löfterna men assyrierna kände sig ändå svikna. Det är en läxa för framtiden. Vad invandrare behöver är klara besked, inte skönmålning, och myndigheterna bör inte endast ge besked utan också ta reda på vilka löften invandrarna anser sig ha fått.

Spritköp vid 18

Nyktethetsorganisationernas syn på samhällets alkoholpolitik har gradvis förändrats. Klart kommer detta till uttryck i Verdandis i sommar antagna nya program. Samhällets mål bör vara att minska alkoholskadorna, inte att till varje pris utvidga den helnyktra sektorn. Det senare är en sak för nyktethetsorganisationerna. Moral och skattepolitiska synpunkter bör avföras ur alkoholpolitiken.

Nyktethetsorganisationerna och samhället måste komma bort från moraliserandet mot alkoholens offer. Dessa är sjuka och bör få medicinsk vård och därför måste alkoholistanstalterna och fylleri-

böterna avskaffas, samtidigt som forskningen utökas genom ett särskilt institut. En alkoholskadad är sjuk, fastslår Verdandi, och bör därför få samma trygghet som andra sjuka med ersättning av försäkringskassan. Alkoholproblemet skall angripas från roten — otillfredsställande sociala miljöer måste saneras och alkoholskadade få chansen till rehabilitering och utbildning.

I den liberalare samhällssyn Verdandi efterlyser ingår minskade restriktioner vid spritköp. Åldersgränsen bör sänkas från 21 till 18 år, säger programmet. På den punkten står dock inte Verdandi samlat. Många röster höjdes mot den uppmjukningen vid kongressen. Andra nyktethetsorganisationer — exempelvis IOGT och SGU — avvisade också bestämt en 18-årsgräns.

Trots att IOGT-kongressen ställde sig bakom en rad andra av Verdandikraven tycks den nödvändiga samlingen i nyktethetsrörelsen dröja. Verdandi fortsätter stå utanför samarbetsorganet. IOGT och NTO är dock positiva till en sammanslagning.

IOGT slopade på sin kongress ordensformerna och införde en nyhet i sitt program — nyktethetslöftet skall också gälla narkotikabruk. Man kräver att samhället ökar vårdresurserna för narkomanerna.

Propäer om kraftiga prishöjningar för sprit framfördes på kongresserna, främst av professor Bengt Lambert. En chockhöjning avvisades dock, bl.a. av Nya Systembolagets chef, Rune Hermansson. Denne pekade på att en chockhöjning har en anstrykning av klasspolitik och att riskerna för smuggling och hembränning ökar kraftigt med höjda priser.

Verdandis förslag om sänkt inköpsålder kan ställas i relation till fylleriförseelserna hos ungdomar under 18 år. Förra årets siff-

ror visar att fyllerifrekvensen ökar — både bland pojkar och flickor — i åldrarna under 18 år. Frekvensen minskar däremot för 18—20-åringarna och följer för hela befolkningen ganska nära befolkningstillväxten. Mot bakgrunden av dessa siffror ter det sig riskfyllt att underlätta för ungdomar att komma över sprit.

Statistiken tyder för övrigt på att förskjutningen från starkare till svagare drycker fortsätter, lättvin och öl säljs mer än tidigare (uppgång 7 respektive 14 procent) medan spritkonsumtionen per invånare minskar något. Fortfarande är den 8.43 liter per år mot 8.48 liter under 1965. Den totala alkoholkonsumtionen per invånare över 15 år ökade dock från 5,73 till 6,07 liter mätt i liter 100-procentig alkohol. Rattfyllerifallen minskade något liksom langningen. Genom skattehöjningen och konsumtionsökningen ökade konsumenternas utgifter för alkoholdrycker med en halv miljard till 3,7 miljarder.

Verdandis nya program presenterades i *Vedandisten* (6-7/1967) samtidigt med en attitydundersökning, där 6.140 svenskar över 15 år svarat på frågor om sin syn på alkoholpolitiken. 44 procent ville ha lättnader i spritförsäljningen, 23 procent mer restriktioner. Det bör kanske påpekas att bara 40 procent av de tillfrågade var nykterister, hos den gruppen ville endast 27 procent ha lättnader och 36 procent mer restriktioner. Bland de yngre — mellan 22 och 25 år — ville mer än hälften ha lättnader men över 56 år bara 19,3 procent. 9 procent krävde motboken åter.

75 procent av de tillfrågade ville ha skärpta straff för rattfylleri och underligt nog önskade hela 52 procent strängare straff också för fyllerister. Siffran är förvånande med tanke på att 73 procent samtidigt önskade lämplig medicinsk behandling i

stället för arrest för fylleristerna.

De refererade resultaten av undersökningen ger ingen totalbild av svenska folkets attityder. Urvalsmetoden är inte tillfredsställande ur vetenskaplig synpunkt — deltagarna var alla med i ett Verdandi-arrangemang. Något slumpvis urval gjordes alltså inte.

Knarkaktion 2

Ökade möjligheter att avslöja insmuggling och handel med narkotika samt väsentligt skärpta straff liksom kriminalisering av försök och förberedelse till olaga tillverkning, olaga försäljning och överlåtelse föreslås av narkomanvårdskommittén i dess andra betänkande. Tull och polis föreslås både centralt och lokalt få ökade resurser — särskilt betonas en förstärkning av rikspolisens narkotikakommission samt inrättandet av centrala tull- och polisgrupper mot knark. Vidare önskar man skärpt svensk och helst också internationell kontroll så att även centralstimulantia, lugnande och sövande medel samt beroendeframkallande hallucinogener inryms i kontrollsystemet.

Detta kräver att alla recept registreras och bearbetas centralt så att även enskildas förbrukning av narkotika kan följas. I ett centralt receptregister skulle sålunda enskilda läkare kunna kontrollera att deras patienter inte får beroendeframkallande preparat även från andra legala källor.

Även på ett annat sätt skall det bli svårare att missbruka olika preparat. Kommittén önskar kontroll av import, tillverkning, försäljning och innehav av injektions-sprutor och kanyler.

En bild av narkotikaläget i skolorna fick man av den enkät som under våren 1967 besvarades av 130 000 ungdomar i 145 kommuner. Undersökningen, som dock inte ger en totalbild av läget i

hela landet, visade att 95 procent aldrig använt narkotika, att två procent använt knark men slutat och att 1,5 procent fortfarande knarkade. Uppgifterna bygger på elevernas egna uppgifter. Hasch och marijuana dominerade. Preludin och t.o.m. LSD förekom dock också.

Värst är läget av enkäten att döma i grundskolans klass 9. Just där hade kommunerna, visar en SÖ-undersökning, underlåtit att följa rekommendationerna om åtgärder mot narkotikabruket.

Nio på semester

Ett experiment som har vissa förutsättningar att ge eko i den internationella kriminalvårdsdebatten har i sommar genomförts i Härjedalen, där nio långtidsinterner vilat upp sig under en tre veckors semester. Det uppges vara det första försöket i världen och erfarenheterna blev de bästa. De nio hade valts ut med stor omsorg. Alla var långtidsdömda, de flesta förstagångsförbrytare och alla hade skött sig bra under anstaltstiden. Ingen missbrukade heller det förtroende som visades dem.

Resonemanget bakom försöket — som gjorts på initiativ av kriminalvårdsdirektör Clas Amilton — är att långtidsinternerna gör ett i det närmaste civilt arbete under onormalt pressande förhållanden men inte har någon civil fritid. Kanske bör man också i sammanhanget se den uppmuntran en sådan semester innebär som en sporre för de långtidsdömda att sköta sig bra. Om man tillämpade två veckors semester skulle den aktuella semesterkolonin kunna ta emot 140 interner om året, vilket skulle täcka behovet för de skötsamma. Några andra kan man i varje fall ännu inte tänka sig att ordna denna form av semester för.

Titthålsjournalistik

Utnyttja inte enskildas godtrogenhet eller lust att bli omskrivna för en journalistik som skadar pressens anseende. Uppmaningen är en passus i Publicistklubbens nya regler för god journalistik. De trädde i kraft 1 juni och det var verkligen på tiden att denna regel infördes. Övertrampen har varit många och grova utan att de på något sätt beivrats.

Men inte ens med de nya reglerna kommer man särskilt långt mot felande. Den som inte vill eller kan stämma en tidning — och det blir ofta dyra rättegångskostnader och inte särskilt ofta fällande dom — har bara en instans att gå till, Pressens opinionsnämnd. Vad har då denna för maktmedel? Ingenting utöver det fördömande uttalande man kan göra och som den felande tidningen är skyldig att införa oavkortat.

Men inte ens med den heders-

kodeks för journalisters uppträdande som kan väntas så småningom, också den från pressens egna organisationer, har man möjlighet att hindra titthålsjournalistik. Vekopress och kvällstidningar erbjuder varandra i privatlivssensationer av den insinuanta typen: Spekulerar han med hennes pengar? (båda parter namngivna). Och när det gäller brott är de flesta hämningar övervunna.

En annan förbättring syftar de nya PK-reglerna också till — att den som fått lägre straff än två års fängelse som regel inte skall få sitt namn publicerat.

Ingenting tyder dessvärre på att opinionsnämndens uttalanden i högre grad skulle försämrade de prickades anseende. En del tidningar förefaller snarast ta dem som fjädrar i hatten, som tecken på oräddhet. Och dessutom: så länge titthålsjournalistik säljer kan inga PK-regler stoppa den.

Handikappade Barns och Ungdomars Miljöproblem

är namnet på en kurs, som SVCR planerar att äga rum den 9—13 oktober i Stockholm.

Bakgrunden till denna kurs är den alltmer uttalade strävan att låta det handikappade barnet växa upp i hemmiljön så långt detta är möjligt. Kursen kommer att uppehålla sig vid de miljöarrangemang, som kan underlätta för barnets vistelse hemma (pedagogiska, terapeutiska och andra tekniska hjälpmedel; hemservice av olika slag; bostadsmiljön; skolmiljön; transportfrågor etc.)

Kursledare: Med. lic. Marcel d'Avignon och socialassistent Cecilia Andrae.

Närmare upplysningar kan erhållas från SVCR, Fack, Bromma 3. Tel. 08/87 01 70.

Appell

Krisen i Mellersta Östern har skapat enorma problem för krigets offer. Många tusen människor lider svår nöd och är i behov av omedelbar hjälp. Svenska röda korset har börjat skicka hjälpsändningar till systerorganisationerna i de berörda länderna för att lindra den värsta nöden för krigets offer. Blodplasma, förband, kirurgiska instrument, läkemedel, torrmjök, filter, tält m.m. kommer att behövas.

Svenska röda korset är nu helt beroende av allmänhetens stöd för att kunna utvidga hjälpen. Varje bidrag innebär att någon eller några fler människor kan få lindring i nöden. Behoven är omätliga. *Svenska röda korset tar därför tacksamt emot alla bidrag på post- och bankgironumret 900 800. Märk talongen Mellersta Östern.*

ÖVERSTYRELSEN FÖR SVENSKA RÖDA KORSET

Erland von Hofsten
Ordförande

Olof Strohm
Generalsekreterare